

«کرسی یونسکو در بازیافت آب» از فاروق اعظم، مشاور وزارت آب طالبان برای سخنرانی دعوت کرده است

قاتل هیرمند در تهران؟

زینب مزرقوی خبرنگار گروه شد روز

رئیس کرسی یونسکو در بازیافت آب، نامه‌ای با موضوع دعوت از دانشمندان حوزه آب جهان اسلام برای یکی از چهره‌های ضدایرانی طالبان ارسال کرده است. «فاروق اعظم» مشاور وزارت آب و انرژی

فاروق اعظم کیست؟

فاروق اعظم، فارغ‌التحصیل دانشکده اقتصاد در دانشگاه کابل است. مقطع تحصیلی بعدی خود را در دانشگاه آمریکایی بیروت گذرانده و مقطع دکترا را در رشته اکتشاف منابع آب در دو کشور آمریکا و انگلستان گذرانده است. همچنین اعظم در الازهر مصر دوره علوم دینی خود را گذرانده است. آنچه مشخص است، این است که فاروق اعظم سال‌هاست در حوزه آب به دولت‌های افغانستان مشاوره می‌دهد.

برای کدام صلح؟

ازجمله مشکلات اصلی سیستان و بلوچستان در سال‌های اخیر، خلف وعده همسایه شرقی در سال‌های اخیر در بحث تأمین حقباه است. همچنین در سمت دیگر ماجرا، افغانستان و خصوصاً طالبان در سال‌ها اخیر مسئله آب را به یک ابزار فشار سیاسی تبدیل کرده و با گسترش جدی سدسازی از یک‌سو و در سوی دیگر عدم رهاسازی حقباه هیرمند حتی در مواقع پربآبی، به دنبال ایجاد تنش‌های اجتماعی و سیاسی در شرق کشور و فشار به مقامات ایرانی‌اند.

اکنون پرسش جدی دراین‌بین این است که حضور چهره‌ای مانند فاروق اعظم، آیا دهن‌کجی به رنج بی‌آبی هموطنان سیستان و بلوچستانی‌مان نیست؟ نتیجه این مسامحه در رابطه با حضور این چهره ضدایرانی در

افغانستان در این نامه از سوی کرسی یونسکو در بازیافت آب دانشگاه تهران دعوت شده است. در متن نامه با اشاره به شعار امسال یونسکو در روز جهانی آب یعنی «آب برای صلح» اشاره و نوشته شده هرساله از یکی از دانشمندان برجسته مسلمان در کشورهای اسلامی دعوت به عمل می‌آید که با ارائه یک سخنرانی تخصصی در حوزه آب و نشر دانش و تخصص در حوزه آب، موجب پیشرفت کشورهای اسلامی و

مواضع او در رابطه با ایران مشخص است. او براین باوراست که روح معاهده هیرمند توسط ایران اجرا نشده است. همچنین او بر این باور است طبق این معاهده، ایران در سال ۱۹۷۷ متعهد شده که حدود دو میلیارد دلار برای اجرای معاهده در اختیار افغانستان بگذارد. این درحالی است که در هیچ‌یک از بخش‌های معاهده هیرمند، هیچ‌گونه اشاره‌ای به این موضوع نشده است. همچنین فاروق اعظم، به شدت

عرصه دیپلماسی آب، به نفع ایران خواهد بود؟

در تحلیل حضور فاروق اعظم اما وجه قابل تأمل، نظر نخبگان سیاسی افغانستانی در رابطه با این حضور است. تعدادی از فعالان رسانه‌ای افغانستانی، بر این باورند که فاروق اعظم نه مسئله آب را به درستی درک می‌کند و نه هیچ سنخیتی با صلح دارد. همچنین مشکل تفکر و نگرش فاروق اعظم، اساساً با تأمین حقباه ایران و یا خاک ایران نیست. بلکه مشکل او با سیاست‌های کلی جمهوری اسلامی است که چهره‌هایی مانند فاروق اعظم قصد دارند با ابزار آب به جمهوری اسلامی فشار وارد کنند. نخبگان افغانستانی که مخالف حضور طالبان در کشورشان هستند، معتقدند مشکل اینجاست که برخی سیاستمداران ایرانی گمان

فصیحی‌هرندی: مواضع فاروق اعظم، برخلاف شعار «آب برای صلح» است

می‌دهد؛ «نکته دوم این است که فاروق اعظم به‌عنوان سخنران کلیدی برنامه انتخاب شده است. سخنران کلیدی وقتی در یک مجمع دانشگاهی سخنرانی می‌کند این امر یعنی فرد در آن رشته سرآمد است. باز هم این سوال بنیادی دوم است. فارغ از اینکه شخص دعوت شده حرف‌های خود فاروق اعظم بود. فصیحی اصلا دانشمند هم شناخته نمی‌شود. من معتقدم که نه در موضوع صلح، نه به‌عنوان یک چهره دانشمند و نه در موضوع افغانستان صلاحیت صحبت ندارد.» هرندی تأکید می‌کند که او خودش از جمله افرادی است که طرفدار سازوکار ایجاد ارزش است. وی ادامه می‌دهد: «سازوکار ایجاد ارزش در دیپلماسی آب، یعنی اینکه شما برای طرف مقابل ایجاد ارزش کنید. من خود جزء کسانی هستم که طرفدار راه‌های غیرآبی برای مسائل آب هستم. می‌گویم اگر می‌خواهید مسئله هیرمند حل شود، لزوماً از مسیر مذاکره معاهده حل نمی‌شود بلکه باید به سراغ ایجاد ارزش برای افغانستان و توسعه دو طرف مرز هم بروید. ولی در هیچ‌کدام از اینها فاروق

همفکری در حوزه آب شوند. انتشار تصویر این دعوتنامه از سوی کرسی یونسکو در بازیافت آب و اساس دعوت از چهره‌ای مانند فاروق اعظم، اما واکنش‌هایی از جانب چهره‌های علمی حوزه سیاست‌گذاری آب داشته است. اهمیت حضور اعظم به دلیل استفاده از برخی عناوین در دعوتنامه و بهانه دعوت از این چهره است. کرسی یونسکو در بازیافت آب در متن دعوتنامه خود برای اعظم از واژه «دانشمند حوزه آب در اسلام» استفاده

طرفدار سدسازی بر روی هیرمند است. از دیگر باورهای این چهره طالبان، این است که طبق معاهده هیرمند باید بندر چابهار به‌طور کامل در اختیار افغانستان قرار بگیرد. همچنین خط چابهار تا دلارام افغانستان باید با هزینه ایران احداث شود. تمام این سخنان، برداشت شخصی فاروق اعظم از یک معاهده مشخص و روشن است. در پروتکل‌های ثبت شده معاهده هیرمند، هیچ‌کجا مسئله واگذاری

می‌کنند با حضور چنین چهره‌هایی در ایران و اهدای حافظ و مولوی، می‌توانند مواضع ضدایرانی این چهره‌های طالبانی را تلطیف کنند. اکنون با تمام این اوصاف و مواضع روشن فاروق اعظم، آنچه دراین‌بین مهم است؛ دلیل حضور این چهره به‌عنوان سخنران کلیدی و یک چهره دانشمند در حوزه دیپلماسی آب است.

جدی‌ترین پرسشی که تقریباً در این‌بین بی‌پاسخ مانده است، منفعت حضور شخصی مانند فاروق اعظم در ایران به‌عنوان یک چهره دانشمند و سخنران یک مجمع علمی با شعار صلح برای آب است. اینکه آیا این حضور درنهایت به گشوده شدن درهای جدیدی در دیپلماسی آب میان ایران و طالبان منجر خواهد شد یا خیر؟ این پرسش حتی

کرده است. همچنین شعار امسال یونسکو «آب برای صلح» است. این درحالی است که پس از روی کار آمدن مجدد طالبان در افغانستان، ایران با چالش‌های جدی درخصوص تأمین حقباه هیرمند روبه‌رو بود. از این‌رو انتقادات جدی چهره‌های علمی حوزه سیاست‌گذاری آب دقیقاً متوجه همین دو مسئله است که اعظم اساساً در جایگاه سخنرانی برای موضوع حوزه دیپلماسی آب، آن هم آب با شعار صلح نیست.

بندر چابهار به افغانستان به میان نیامده است. اما در معاهده هیرمند، حتی هر دو پروتکل آن، هیچ‌کجا، بحث تسهیل دسترسی افغانستان به راه‌های ترانزیتی به میان نیامده است. نکته اصلی این است که فاروق در حوزه سیاست‌گذاری آب، در تمام این سال‌ها تنها منافع افغانستان را درنظر گرفته است. اکنون دفتر بازیافت آب یونسکو از این چهره ضدایرانی برای حضور دعوت به عمل آورده است.

از سوی چهره‌های موافق فاروق اعظم نیز بی‌پاسخ مانده است و هنوز مشخص نیست که سوای نفس حضور این چهره ضدایرانی، پیامد‌های حضورش به نفع ایران خواهد بود؟ در سال‌های اخیر طالبان و شخص فاروق اعظم به وضوح سیاست‌های ضدایرانی را علیه مردم سیستان و بلوچستان اتخاذ کردند. در سوی دیگر با وجود اظهارات سیاستمداران ایران اما استراتژی جدی در رابطه با دیپلماسی آب با طالبان نداشتیم. اکنون قرار است فاروق اعظم در ایران حضور پیدا کند. چهره‌ای که موافق احداث سد بر روی هیرمند و عدم رهاسازی حقباه به سمت ایران است. آیا این حضور همچنان بی‌ایدگی و بی‌سیاستی در مسئله دیپلماسی آب با طالبان نیست؟

کلی بتوانند کمک کند. هیچ پاسخی برای این سوالات ندارند.» فصیحی هرندی ادامه می‌دهد: «مواقف حضور فاروق اعظم صرفاً می‌گویند که شاید با دعوت این شخص مواضع او را نسبت به ایران نرم‌تر کنیم. این تعبیر دیگر نوعی باج است که به این شخص می‌دهیم. وگرنه هیچ‌کس از صحبت‌های فاروق اعظم واهمه و ترس ندارد. زیرا هیچ‌کدام‌شان اعتبار استادی و تاریخی ندارد. مواضع فاروق اعظم در مجموع علمی نیست و کاملاً مواضع سیاسی و استعماری دارد. افرادی که طرفداری می‌کنند می‌گویند باید فرصت طرح صحبت داد. اما ماجرا این است که ما داریم به فردی تربیون می‌دهیم که اساساً متخصص این حوزه نیست و ما به‌عنوان سخنران کلیدی از او دعوت کرده‌ایم. اصل داستان، دانشمند نبودن و مواضع ضدصلح اعظم است. خنده‌دار این است که در این محفل قرار است از دانشمندان ایرانی دعوت شود که پای سخنرانی او بنشینند. شما فردی متخصص را باید دعوت کنید؛ در صورتی‌که این چهره هیچ تخصصی در این حوزه ندارد.»

اعظم اعتبار ندارد.» این پژوهشگر حوزه دیپلماسی آب همچنین در پاسخ به افرادی که موافق حضور فاروق اعظم هستند و آن را فرصتی برای مذاکره می‌دانند، می‌گوید: «مسئله من اعتبار دادن به یک شخصیتی است که نه دانشمند است و نه در زمینه صلح اعتبار دارد. این مسئله اصلی است. مسئله آب و دیپلماسی آب اتفاقاً در مرحله دوم قرار دارد و این جنبه مغفول مانده است. اما در بحث دیپلماسی آب، علم روز می‌گوید که حل مشکلات آب باید از طریق سازوکارهای ایجاد ارزش جایگزین حل شود. لزوماً تنها به وسیله آب، مسائل آب حل نمی‌شود. دیپلماسی آب، سیاست اصلی‌اش این است. در این میان بخشی مذاکره است، بخشی اقتصادی و بخشی اجتماعی یا سیاسی است. افرادی که طرفدار حضور فاروق اعظم هستند و آن را برای ما به واهمه ترجمه می‌کنند؛ این سوال را پاسخ دهند که فاروق اعظم در کدام یک از ابعاد دیپلماسی آب، کارنامه دارد که به حل مسائل آب ایران و افغانستان کمک کند؟ یا اصلا به شعار آب برای صلح به‌طور

آمدن فاروق اعظم درهای جدیدی از دیپلماسی آب را به روی ایران باز می‌کند؟

مسئله لزوم و وجوب دیپلماسی تکلیف نامشخصی داریم و اولویت ما هم بحث دیپلماتیک نیست. ضمن اینکه برخی از دوستانی که اظهارنظر کرده‌اند، به این مسئله توجه نکردند که اعلام جنگ وظیفه یا ماموریت یک دیپلمات نیست. به هر حال هرکدام از دوستانی که درحال اظهارنظر هستند، به نحوی دیپلمات مسئله حوزه آب هستند. اعلام جنگ یا تانفر یا لغو این نشست که به سیاست در حکمرانی مربوط است، در حیطه وظیفه یک دیپلمات آب نیست. دیپلمات آب یک تاجر دولتی است و کارش این است در هرجایی که حضورش به نفع کشورش باشد، حضور پیدا کند. از هر موقعیتی که می‌تواند برای کشورش استفاده کند، استفاده کند و جلو برود. بازی تعریف کند و در بازی حضور داشته باشد. همچنین منافع کشور را به حداکثر برساند.»

معصومی ادامه می‌دهد: «ما نباید در ابتدای کار و وقتی که هنوز هیچ اتفاقی نیفتاده، سریعاً به سمتی برویم که حضور پیدا نکند. اتفاقاً ما باید به سمتی برویم که حضور این شخص را به نفع

کشورمان مصادره کنیم. اساساً باید به فکر این باشیم که چگونه می‌توانیم از حضور چنین شخصی، بهره‌برداری رسانه‌ای کنیم؟ چگونه می‌توانیم نظرات چنین شخصی را نسبت به کشورمان تعدیل کنیم؟ وظیفه دوستان و فعالان دیپلماسی آب همین است. اگر قرار است بگوییم که چنین افرادی نباید در کشورمان حضور پیدا کنند یا جنگ اعلام کنیم، این امر وظیفه حکمران و بخش امنیتی کشور است. کسانی که درحال انجام کار نرم و دیپلماسی‌اند، باید به دنبال جذب و ارتباط حداکثر باشند. این امر را در اظهارنظرهای اخیر ندیدیم بلکه نظرات تداومی یا محافظه‌کارانه‌ای را شاهد بودم. به جای اینکه استقبال صورت بگیرد و نشان بدهیم ایران به‌عنوان یک کشور قوی‌تر است و کارشناسی آب آن بسیار بیشتر از افغانستان است. بنابراین باید ظرفیت پذیرش میهمانان، نظرات مخالف و موافق نیز باید بیشتر باشد. اما این امر در برخی از همکاران دیده نمی‌شود.»

این تحلیلگر حوزه آب همچنین می‌گوید: «دلیل ندارد اگر یک

کشور موقعیت برتر دارد یا ظرفیت بیشتر دارد، از یک نظر نامواق هراسان شود و گمان کنیم مساله دیپلماسی آب برای ما خطرناک است. از درس‌های ماجرای پیش‌آمده باید این باشد که ما ظرفیت دیپلماتیک آب‌مان را بالا ببریم. ما به‌عنوان کارشناس که مدام درحال انتقاد از وضعیت کشور هستیم، نباید مسبب ماجراهای دیگری در کشور شویم. باید با دزنظرگرفتن مصالح امنیتی کشور با حداکثر توان‌مان فعالیت کنیم و از این افراد استقبال کنیم. خود شخص فاروق اعظم به هر حال شخصیت شناخته‌شده‌ای در جهان اسلام و در افغانستان است. ما با کسی که اسلحه به دست گرفته طرف نیستیم بلکه با فردی طرفیم که به هر حال اکنون عنوان دانشمند را یدک می‌کشد. اگر بخواهیم به شیوه‌ای عمل کنیم که دعوت او لغو شود؛ عملاً این پیام را می‌رسانیم که هیچ ظرفیتی برای گفت‌وگو نداریم و این امر برخلاف سپهر فنی کشور است. اینکه ما شخصی را دعوت کنیم و حداکثر استفاده را از این شخص کنیم، به نفع کشور است نه اینکه این حضور او را نفی کنیم.»

چشم‌پوشی بر مواضعش نیست. می‌گوییم تا وقتی کسی صحبت و نظر دارد و نظراتش بر سیاست یک کشور صائب است، ما باید بتوانیم نظراتش را جذب کنیم و نشان دهیم زمینه گفت‌وگو را داریم. آمدن او موید این نیست که ما با سیاست‌های افغانستان موافق هستیم.»

آیا حضور فاروق اعظم می‌تواند درهای جدیدی در رابطه با دیپلماسی آب به روی ایران بازکند؟ پرسش جدی از موافقان حضور فاروق اعظم

فرهنگ نخبگان

روز

چهارشنبه ۲ آبان ۱۴۰۳

شماره ۴۲۶۰

FARHIKHTEGANDAILY.COM

FARHIKHTEGANONLINE

۷